

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Історичний факультет

Тумаков О. І., Любавський Р. Г.

**Методичні рекомендації для написання курсових
та дипломних робіт**

Харків – 2026

Зміст

Курсові роботи: загальні вимоги та методичні рекомендації	3
Дипломні роботи бакалаврів та магістрів	6
Практичні поради до створення мультимедійних презентацій для захисту дипломних робіт	13
Додатки 1-6	14
Допоміжна література	30

Курсові роботи: загальні вимоги та методичні рекомендації

Загальні вимоги

Структура курсової роботи повинна передбачати такі складові:

- титульну сторінку,
- зміст,
- вступ,
- основну частину,
- висновки з підсумками дослідження,
- список джерел та літератури.

Під час комп'ютерного набору тексту роботи використовується шрифт «Times New Roman», розмір – 14 п., міжрядковий інтервал – 1,5; посилання робляться в автоматичному режимі, посторінково, розмір – 10 п.; нумерація посилань посторінкова.

Напівжирним шрифтом у тексті, як правило, виділяються лише назви розділів і підрозділів.

Поля на сторінці: згори, знизу – 2 см, ліворуч – 3 см, праворуч – 1 см.

Номер сторінки вказується згори в правому куті. На сторінках, що містять назви розділів і структурних компонентів роботи, нумерацію сторінок бажано не проставляти. (Тому фактично нумерація розпочнеться з четвертої сторінки – з цифри 4, враховуючи, що титульний лист – це с. 1, зміст – с. 2, перша сторінка вступу з назвою цього розділу – с. 3).

Вибір теми

Студент може обрати тему роботи з переліку тих, що пропонуються на кафедрах. Як правило, пропоновані теми добре розроблені в літературі, мають значну джерельну базу. З таких тем варто починати перші дослідницькі кроки. Науковий керівник або студент мають право запропонувати власну тему. Щороку вона уточнюється, корегується, а може бути і зовсім змінена.

Студенту необхідно визначитись із хронологічним періодом та напрямом історії, які йому буде цікаво досліджувати (історія культури чи мистецтва, політична, військова історія тощо). Якщо на ранніх курсах узяти

масштабну тему, то можуть виникнути труднощі, оскільки це потребує значної обізнаності з історіографією та джерелами. Вважається, що легше досліджувати вузькі теми, у яких буде легше розібратися.

Складання бібліографії

Починати роботу над темою слід із бібліографічного пошуку. Він передбачає опрацювання карткових та електронних бібліотечних каталогів, спеціалізованих ресурсів із відкритим доступом до книг і статей (наприклад, депозитарії бібліотек).

Вивчення енциклопедичних та довідникових видань, ретельне ознайомлення з *фаховими* Інтернет порталами (сайт Інституту історії України НАН України, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського тощо) дозволить виявити як класичні фундаментальні дослідження, так і сучасні роботи з теми. Варті уваги автореферати дисертацій, присвячені схожій темі, де в скороченому вигляді наводяться історіографія, джерела та висновки. Корисними є веб-сторінки або сайти фахових періодичних видань, де всі статті розміщуються у відкритому доступі. Варто уникати неперевіраних сайтів, інформація в яких може бути не достовірною. Уважне прочитання літератури, аналіз її науково-довідникового апарату (посилання, список літератури, примітки тощо) допоможуть знайти необхідні наукові роботи для дослідження і джерела.

Робота з джерелами та літературою

Після складання бібліографії слід починати вивчення спеціальної літератури та джерел за темою. Попередній аналіз та систематизація матеріалу починаються вже під час їх збирання. Для зручності користування зібраним матеріалом виписки з джерел та літератури краще робити на окремих аркушах або створювати окремий документ Word. Фотокопії, скани книг, статей, документів та книги в електронному форматі (Pdf, DjVu тощо) варто зберігати в спеціальних папках на комп'ютері. Документи й папки з матеріалами варто підписувати так: прізвище та ініціали автора, перші слова із назви книги, статті, документа. Це дозволить швидко знайти необхідний файл під час роботи. Конспектується, як правило, найбільш важлива спеціальна література та джерела (основні тези, цитати, висновки). У літературі та джерелах слід шукати не остаточну істину, а критично сприймати інформацію та верифікувати її.

Збирати матеріали треба ширше, не обмежуючись хронологічними та тематичними рамками курсової роботи. Це необхідно для розуміння історичного контексту подій, що досліджуються.

Вимоги до структури роботи та написання тексту

Робота має складатися з таких структурних елементів:

- вступ,
- два-три розділи,
- висновки
- список джерел і літератури.

Вступ є одним із найскладніших елементів роботи. Як правило, він пишеться після написання основного тексту. У вступі необхідно обґрунтувати наукову та суспільну актуальність теми, сформулювати мету та завдання роботи, визначити хронологічні та територіальні межі, дати історіографічний огляд літератури, класифікувати та проаналізувати джерела.

У розділах викладається основний зміст роботи згідно з визначеним планом. Кожен розділ починається з нової сторінки. Посилання на літературу та джерела в тексті є підрядковими. На кожній сторінці нумерація посилань не продовжується, а починається знову. Посилатися необхідно лише на ту літературу, яка була безпосередньо опрацьована. Використання чужих думок, ідей або висновків без посилання на автора є плагіатом. Його наявність є проявом академічної недоброчесності і викличе відповідні негативні наслідки.

У кінці розділу чи підрозділу необхідно робити висновки. Для того, щоб зробити власні висновки, слід врахувати різні оцінки, які виявлені в літературі, зіставити інформацію з різних типів джерел. Загальні висновки роботи не є автоматичною сумою висновків, зроблених після кожного розділу, це новий самостійний текст, який підсумовує дослідження в цілому.

Оптимальний обсяг курсової роботи становить 35-40 сторінок, із них вступ – 6-7 сторінок, розділи по 13-15 сторінок і висновки 2-3 сторінки. Список використаної літератури має нараховувати не менше 25-30 найменувань.

Оформлення списку джерел та літератури

Список джерел та літератури є важливим елементом курсової роботи. До нього можна вносити не лише праці, на які є посилання в тексті, а й інші, що використовувалися студентом у процесі написання роботи. Спочатку розміщуються джерела в алфавітному порядку, а потім (після інтервалу в один рядок) література, при цьому порядок нумерації продовжується. Спочатку розміщуються видання написані кирилицею, а після них – латиницею (теж в алфавітному порядку). Список джерел та літератури оформлюється відповідно до чинного стандарту (див. додаток 1).

Дипломні роботи бакалаврів та магістрів

Загальні вимоги

Структура дипломної роботи повинна передбачати такі елементи:

1. Титульний аркуш.
2. Реферат (анотація).

Містить стислу інформацію про виконану кваліфікаційну роботу. Його головна мета – відобразити суть дослідження, представити конкретні результати та висновки, а також окреслити можливі сфери їхнього застосування. Реферат розміщується на одній сторінці, його обсяг – до 500 слів.

Реферат (анотація) виконується двома мовами: українською та англійською (або іншою офіційною мовою Європейського Союзу).

Текст реферату (анотації) повинен містити інформацію про:

- мету роботи,*
- об'єкт та предмет дослідження,*
- методи проведення дослідження,*
- отримані результати та їхню новизну,*
- загальні висновки.*

Після тексту реферату (анотації) розміщуються ключові слова (або словосполучення), які є визначальними для розкриття суті роботи.

Кількість ключових слів – від 5 до 15. Ключові слова (або словосполучення) наводяться в називному відмінку через коми.

3. Зміст.
4. Перелік умовних позначень та скорочень (за потреби).
5. Вступ.
6. Основну частину, висновки з підсумкам дослідження, список джерел та літератури, додатки (у разі потреби).

Обов'язковим є використання літератури іноземними мовами.

Під час комп'ютерного набору тексту роботи використовується шрифт «Times New Roman», розмір – 14 п., міжрядковий інтервал – 1,5; посилання робляться в автоматичному режимі, посторінково, розмір – 10 п.; нумерація посилань посторінкова.

Напівжирним шрифтом у тексті, як правило, виділяються лише назви розділів і підрозділів.

Параметри сторінки: поля згори, знизу – 2 см., ліворуч – 3 см., праворуч – 1 см.

Номер сторінки вказується згори в правому куті. На сторінках, що містять назви розділів і структурних компонентів роботи, нумерацію сторінок бажано не проставляти. (Тому фактично нумерація розпочнеться з четвертої сторінки – з цифри 4, враховуючи, що титульний лист – це с. 1, зміст – с. 2, перша сторінка вступу із назвою цього розділу – с. 3).

Титульна сторінка дипломної роботи оформлюється відповідно до вимог нормативних документів МОН України (див. зразок у додатку 2).

Зміст роботи повинен відображати її реальну структуру із зазначенням повних назв розділів, підрозділів та номерів сторінок, з яких вони розпочинаються.

Структура **вступу** до бакалаврських та магістерських робіт має свої особливості (див. нижче).

Основна частина дипломного твору повинна складатися з декількох розділів. Кожний розділ має висвітлювати одне з основних самостійних питань теми. Якщо питання досить розлоге, то слід розділити розділ на підрозділи. Кожен підрозділ має бути присвячений окремій частині поставленого питання, задачі.

Розділи й підрозділи прийнято нумерувати арабськими цифрами. Кожний розділ слід розпочинати з нової сторінки. Назви розділів пишуться великими літерами по центру (шрифт напівжирний). Перенесення частини слова в назві не допускається. Між заголовком розділу та наступним текстом

робиться інтервал в один рядок. Рекомендується кожний розділ розпочинати преамбулою, зміст і обсяг якої узгоджуються з науковим керівником.

Підрозділи нумеруються двома арабськими цифрами: перша цифра означає номер розділу, друга – номер підрозділу, наприклад: 3.2. (третій розділ, другий підрозділ). Крапка після назв розділів та підрозділів не ставиться. Заголовки підрозділів пишуться напівжирним шрифтом (вирівнювання по центру) і відокремлюються від попереднього тексту інтервалом у два рядка. Поперед новим рядком, наступним за заголовком, робиться інтервал в один рядок.

Матеріал слід викладати логічно та підпорядковувати одній головній меті. До кожного розділу й підрозділу роботи необхідно зробити висновки за матеріалом розділу (підрозділу).

Робота повинна завершуватися **висновками**, які підбивають основні підсумки дослідження. У висновках не повинно бути ні нових фактів, ні нових положень, про які не йшлося в основному тексті. Під час редагування роботи слід простежити, щоб підсумкові висновки текстуально не повторювали тих висновків, які вже було надано в тематичних розділах (підрозділах) роботи.

Текст дипломного твору повинен бути ретельно вичитаний на наявність граматичних та пунктуаційних помилок.

Список джерел та літератури складається в алфавітній послідовності: спочатку наводиться перелік джерел (кирилицею, потім латиницею), а потім, через інтервал, розміщується опис наукової літератури (принцип той самий: кирилиця → латиниця), що використовувалась автором під час роботи над темою.

Під час роботи переддипломного семінару студент-дипломник повинен остаточно узгодити структуру своєї роботи, підтвердити наявність історіографічної та джерельної бази, необхідної для проведення дослідження, продемонструвати навички аналізу наукової літератури та джерел, а також знання правил написання та оформлення кваліфікаційної роботи, у тому числі науково-довідкового апарату (див. додаток 3).

Дипломна робота в чистовому варіанті подається на кафедру не пізніше, ніж за місяць до початку роботи атестаційної комісії. Чистовий варіант роботи, що представляється до захисту, повинен бути переплетений; разом із паперовим варіантом на кафедру надається електронний варіант остаточної редакції роботи.

До роботи додаються екземпляри або ксерокопії наукових публікацій дипломника, сертифікатів про участь у конференціях.

До атестаційної комісії надається переплетений екземпляр дипломної роботи з резолюцією завідувача кафедри на титульній сторінці щодо допуску цієї роботи до захисту.

Рекомендації щодо написання дипломних робіт кваліфікаційного рівня «бакалавр»

Бакалавр – це освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми.

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти передбачає здобуття особою теоретичних знань та практичних умінь і навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю (З Положення про підготовку бакалаврів).

Обираючи тему для кваліфікаційної (дипломної) роботи, доцільно враховувати перспективи її подальшого дослідження під час навчання в магістратурі.

Обсяг дипломної роботи бакалавра повинен складати 40-70 сторінок тексту (включно зі списком джерел і літератури, додатків тощо). Кількість літератури та джерел визначається потребою розкриття теми, але їх список має нараховувати не менше 70 найменувань.

Вступ до бакалаврської роботи, як правило, займає 10-12 сторінок і має таку структуру (послідовність її компонентів може відрізнятися відповідно до сталих традицій тієї чи тієї кафедри):

- обґрунтування наукової та суспільно-політичної актуальності теми;
- об'єкт та предмет дослідження;

- хронологічні межі дослідження;
- територіальні межі дослідження;
- історіографічний огляд літератури;
- аналіз джерел;
- мета й завдання дослідження;
- методологія та методи дослідження;
- наукова новизна;
- короткі відомості про апробацію результатів дослідження (наявність наукових публікацій, участь у наукових конференціях тощо).

Рекомендації щодо написання дипломних робіт кваліфікаційного рівня «магістр»

Магістр – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньо-наукової програми.

Другий (магістерський) рівень вищої освіти передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю, загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності (З Положення про підготовку магістрів).

Дипломна робота магістра має бути тематично ширшою, аніж попередня робота бакалавра; слід також уникати буквального повторення теми бакалаврської роботи в назві кваліфікаційної роботи магістра. Питома вага матеріалу з попередньої кваліфікаційної роботи бакалавра в дипломній роботі магістра не повинна перевищувати 40%.

Обсяг дипломної роботи магістра має складати 60-100 сторінок тексту (включно зі списком джерел і літератури, додатків тощо). Список джерел та літератури має містити, як правило, не менше 100 найменувань.

Обов'язковим для дипломної роботи магістра є розділ (перший після вступу), присвячений характеристиці історіографії, джерельної бази та

методології дослідження. Тож він має складатися із 3-х підрозділів, присвячених:

- 1) аналізу наукової літератури, що використовувалася автором (1-й підрозділ),
- 2) джерел (2-й підрозділ),
- 3) методології та методів дослідження (3-й підрозділ), що використовувалися автором.

Слід звернути увагу, що історіографічний аналіз не повинен підмінюватися бібліографічним переліченням наукових праць, що були використані, та їх коротким анотуванням. Автор дипломної роботи повинен пояснити значення тієї чи іншої зі згадуваних робіт для розкриття теми, що досліджується, визначити питання, які ще не знайшли належного висвітлення в сучасній історіографії. Такими ж вимогами слід керуватися під час аналізу джерельної бази.

Відповідно до цього змінюються зміст і обсяг **вступу**. Він повинен мати таку структуру:

- обґрунтування актуальності теми;
- об'єкт та предмет дослідження;
- хронологічні межі дослідження;
- територіальні межі дослідження;
- мета й завдання дослідження;
- наукова новизна отриманих результатів;
- практичне значення отриманих результатів;
- короткі відомості про апробацію результатів дослідження (один абзац: наявність наукових публікацій, участь у наукових конференціях тощо).
- структура роботи (коротко, одним абзацом, без вказівки назв розділів і підрозділів). Оптимальний обсяг вступу – 5-7 сторінок.

Методичні вимоги для магістрів, які не мають фахової освіти бакалавра історії

Вимоги для написання магістерських робіт є однаковими для всіх здобувачів вищої освіти.

Особам, які не мають освіти бакалавра історії, необхідно ретельніше попрацювати над такими елементами дослідження як класифікація та критика джерел, історіографічний аналіз, вибір методології дослідження. Для цього необхідно ознайомитися із загальними працями та навчальними посібниками з джерелознавства та історіографії. Основні рекомендації щодо обрання теми, складання бібліографії, роботи із джерелами і літературою викладені у розділі, присвяченому курсовим та бакалаврським роботам. Вони є універсальними для дослідницької діяльності в галузі історії.

Оцінювання роботи

Дипломна робота оцінюється згідно з критеріями, затвердженими Методичною комісією та Вченою радою історичного факультету (див. додатки 5, 6). Оцінка (в балах) пропонується науковим керівником, свою оцінку виставляє також рецензент після ретельного ознайомлення з роботою. Загальну оцінку затверджує кафедра (зверніть увагу, що ця оцінка не може перевищувати 80 балів). Саме ця оцінка пропонується на розгляд атестаційної комісії під час захисту дипломної роботи.

Перед захистом дипломна робота повинна пройти перевірку на плагіат з отриманням письмового висновку, який повинен бути врахованим науковими керівниками і кафедрами під час виставлення оцінки за роботу. (Порядок розгляду апеляцій щодо результатів перевірки на плагіат визначається окремо.)

– Оцінка «відмінно» за підсумками захисту може бути виставлена за умови, якщо рівень унікальності тексту роботи становить 100-80%.

– Оцінка «добре» виставляється в тому випадку, якщо рівень унікальності тексту роботи становить 79-60%.

– Оцінка «задовільно» виставляється тоді, коли рівень унікальності тексту роботи становить 59-50%.

– Роботи, рівень унікальності тексту яких нижче 50%, до захисту не допускаються.

Захист (презентація) роботи

Захист дипломних робіт відбувається відповідно до затвердженого графіку. Як правило, водночас захищаються студенти однієї спеціалізації (кафедри). Студент-дипломник повинен виступити з науковою доповіддю за матеріалами дослідження, обґрунтувати свої висновки, пояснити свій особистий внесок у розробку проблеми, що досліджувалася, дати відповіді на запитання членів атестаційної комісії. Бажано, щоб доповідь супроводжувалася мультимедійною презентацією.

Треба мати на увазі, що комісія має право не тільки оцінювати сам захист (презентацію) роботи за шкалою 0 – 20 балів (як це передбачено Критеріями оцінювання дипломних робіт), але й корегувати оцінку кафедри за зміст і оформлення роботи.

Практичні поради до створення мультимедійних презентацій для захисту дипломних робіт

Шрифт

- Варто використовувати шрифти вузькі та без зарубок (Arial, Calibri, Tahoma, Verdana тощо). Розмір шрифту не менше 18.
- На слайді не більше 6-8 рядків.

Колір

- Використовуйте не більше трьох кольорів у презентації.
- Зверніть увагу, що кольори на моніторі комп'ютера та зображені на екран за допомогою проектора можуть відрізнятися.

Слайд

- Не треба намагатися заповнити весь слайд текстом чи зображеннями.
- Текст має бути чітким та лаконічним.
- Не намагайтеся прикрасити слайд елементами, що не мають смислового навантаження.
- Уникайте яскравих кліпартів для створення фону слайда.

Виступ

- Титульний слайд варто продублювати наприкінці презентації.
- Необхідно вміти розраховувати час виступу.
- Не слід повторювати текст, що є на слайді.
- Варто заздалегідь перевірити техніку, якою користуватиметесь під час виступу.

Оформлення науково-довідкового апарату

Загальні положення (складено на основі ДСТУ 8302:2015)

Бібліографічне посилання призначене для ідентифікування, загальної характеристики та пошуку документа, що є об'єктом бібліографічного посилання (далі – об'єкт посилання).

Об'єктами посилання можуть бути всі види опублікованих чи неопублікованих документів або їхні складники на будь-яких носіях інформації (зокрема в телекомунікаційних мережах).

Елементи бібліографічного запису (заголовок і бібліографічний опис) та знаки пунктуації в бібліографічному посиланні, незалежно від його призначення та виду, подають з урахуванням таких особливостей:

- ✓ у заголовку бібліографічного запису подають відомості про одного, двох чи трьох авторів, водночас імена цих авторів у бібліографічному описі у відомостях про відповідальність (за навскісною рисою) не повторюють;
- ✓ за потреби в заголовку бібліографічного запису позатекстового посилання можна зазначати більше ніж три імені авторів;
- ✓ замість знака «крапка й тире» (. –), який розділяє зони бібліографічного опису, у бібліографічному посиланні рекомендовано застосовувати знак «крапка» (при цьому в межах одного документа застосування в бібліографічних посиланнях розділових знаків уніфікують);
- ✓ після назви дозволено не зазначати загального позначення матеріалу («Текст», «Електронний ресурс» тощо);
- ✓ у складі відомостей про фізичну характеристику документа можна зазначати або його загальний обсяг (наприклад: 285 с.), або номер сторінки, на якій подано об'єкт посилання (наприклад: С. 19); дозволено не наводити відомостей про серію та Міжнародний стандартний номер (ISBN, ISMN, ISSN).

Підрядкове бібліографічне посилання пов'язують із текстом документа за допомогою знаків виноски: арабських цифр, астериска (зірочки), які подають на верхній лінії шрифту після відповідного фрагмента в тексті. Знаки виноски відокремлюють від тексту проміжком.

Якщо текст цитовано не за першоджерелом, то на початку підрядкового бібліографічного посилання наводять пояснювальні слова: «Наведено за:», «Цит. за:» («Цитовано за») і зазначають джерело, з якого запозичено текст.

Приклад оформлення подібного підрядкового посилання:

¹ Цит. за: Грушевський М. С. Історія України – Руси. Київ, 1995. Т 2. С. 72.

Відомості про згадуваний документ, опублікований іншою мовою, у бібліографічних посиланнях наводять мовою оригіналу.

У повторному бібліографічному посиланні дозволено застосовувати скорочування довгих назв, позначаючи видалені останні слова назви знаком «три крапки».

Приклад підрядкового посилання:

Первинне:

¹ Тищенко-Тишковець О. М. Трансформація публічної дипломатії Сполучених Штатів Америки: від легітимізації «жорсткої сили» до побудови діалогу зі світом // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право: Зб. наук. праць. Київ: ІВЦ «Політехніка». 2009. № 4. С. 28.

Повторне:

³ Тищенко-Тишковець О. М. Трансформація публічної дипломатії Сполучених Штатів Америки: від легітимізації «жорсткої сили» до побудови діалогу зі світом // Вісник НТУ... С. 32.

Приклади опису книг з одним, двома і трьома авторами

Один автор:

Бжезінський З. Велика шахівниця: Американська першість та її стратегічні імперативи. Львів – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. 237 с.

Рибалка І. К. Історія України: підручник: в 2 ч. Ч. 2: Від початку ХІХ ст. до лютого 1917. Харків: Основа, 1977. 479 с.

Орлова Т. В. Сучасна політична історія країн світу. Київ; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2017. 944 с.

Kissinger Henry. On China. New York: Penguin Press, 2011. 586 p.

Два-три автори:

Shaw E. K., Shaw S. J. History of the Ottoman Empire and Modern Turkey. Vol. 1. Empire of the Gazis: The Rise and Decline of the Ottoman Empire, 1280–1808. Cambridge: Cambridge University Press, 1997. 548 p.

Головченко В. І., Рубель В. А. Нова історія Азії та Африки: колоніальний Схід (кінець ХІХ – друга третина ХХ ст.): Навч. посіб. Київ: «Либідь», 2010. 520 с.

Чотири автори і більше (опис книг під назвою)

Роботи чотирьох і більше авторів рекомендується описувати під назвою; далі, після косої риси, вказуються чотири автори, а якщо їх більше чотирьох – перші три з доповненням «та ін.»:

Історія України. Нове бачення: у 2 т. / О. І. Гуржій, Я. Д. Ісаєвич, М. Ф. Котляр та ін.; під ред. В. А. Смолія. Т. 1. Київ: Україна, 1995. 350 с.; Т. 2. 1996. 494 с.

Україна в постбіполярній системі міжнародних відносин: підручник / В. А. Манжола, В. Ю. Константинов, С. В. Андрущенко та ін.; кер. авт. кол. В. А. Манжола; за ред. Л. В. Губерського. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2008. 512 с.

Опис багатотомних видань

Гончар О. Т. Щоденники: у 3 т. / упорядкув., підготов. текстів, іл. матеріалів В. Гончар. Київ: Веселка, 2008.

Т. 1: 1943–1967. 455 с.

Т. 2: 1968–1983. 607 с.

Зарубіжні письменники: енциклопедичний довідник: у 2-х т. Т. 1: А – К / за ред. Н. Михальської, Б. Щавурського. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. 824 с.

Опис статей із періодичних видань та збірників

Віднянський С. В. Світ після 2 вересня 1945 року (до 70-річчя закінчення Другої світової війни) // Український історичний журнал. 2015. № 5. С. 4–18.

Дятлов В. О. Образи світла, ночі і темряви в реформаційному дискурсі XVI століття // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Історичні науки. 2015. Вип. 134. С. 155–160.

Кузь О. М. “Європа регіонів” як ідентичнісний проект // Політико-правова ментальність українського соціуму в умовах європейської інтеграції / О. О. Безрук, В. С. Бліхар, Л. М. Герасіна та ін.; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2019. С. 149–165.

Махонін О. «Територіальна експансія» іноземних екстериторіальних поселень у Китаї (друга половина XIX – 1920-ті рр.) // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Вип. 22. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2019. С. 71–78.

Станчев М. Г., Тумаков О. І., Чувпило О. О. Сходознавчі дослідження на кафедрі нової та новітньої історії ХНУ // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Історія. 2015. № 1145. Вип. 50. С. 72–85.

Skrypnik M. Système de la gestion administrative en Indochine française (fin du XIX - début du XX siècles) // Сучасні тенденції у науці: Збірник студентських наукових праць. Харків, 2019. С. 82–87.

Опис статей із газет

Іщенко Г. Велика приватизація агросектору не за горами? // Урядовий кур'єр. 2016. 11 лют. С. 5.

Опис публікацій із матеріалів конференцій

Махонін О. Іноземні екстериторіальні анклавни у Китаї в період дучюнату (1916-1928 рр.) // Каразінські читання (історичні науки). Тези доповідей 73-ї міжнародної конференції. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2020. С. 149–150.

Скрипник М. І. Модернізаційні процеси у Французькому Індокитаї наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. // Питання сходознавства в Україні: тези доповідей V Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю. Харків, 2021. 121-124.

Опис дисертацій і авторефератів

Луценко С. М. Німецькі колоніальні співтовариства в Африці: формування і повсякденне життя (1884–1918 рр.): дис. ... канд. іст. наук. Дніпро, 2018. 262 с.

Тавшунський О. М. Бельгія та колоніальний поділ Африки (1876–1918 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук. Харків, 2010. 18 с.

Опис неопублікованих архівних матеріалів

Опис неопублікованих архівних документів і матеріалів дається так: вказується назва документа, ставиться знак «дві навкісні риски» (//) з проміжками до і після нього, далі вказується назва архіву, номер архівного фонду, номер опису, номер одиниці зберігання (справи), номер аркуша.

Назва документу // Центральний державний історичний архів України, м. Київ (ЦДІАК України). Ф. 749. Оп. 1. Спр. 10. Арк. 21.

Назва документу // Державний архів Харківської області (ДАХО). Ф. 3. Оп. 4. Спр. 14. Арк. 7.

Опис усних історичних джерел

Інтерв'ю з М. Підлісецьким від 26.11.1993, м. Івано-Франківськ. Інтерв'юєр: Б. Гудзяк. Архів Інституту історії Церкви (АІЦ). Ф. П-1. Оп. 1. Спр. 45. № 14.

Якщо інтерв'ю брав сам автор роботи:

Інтерв'ю з М. Підлісецьким від 26.11.1993, м. Івано-Франківськ. Інтерв'юєр: Б. Гудзяк // Особистий архів автора.

Опис інтернет-ресурсів

Бібліографічний опис веб-сторінки містить такі обов'язкові елементи: автор, назва, електронна адреса, дата звертання.

Для запобігання помилок у наведенні електронної адреси рекомендовано подавати її в один рядок. Після електронної адреси подають відомості про дату звернення до електронного ресурсу віддаленого доступу: число, місяць і рік (у круглих дужках) після слів «дата звернення».

Приклад оформлення підрядкового посилання:

¹ Зигар В. А. Зміни пріоритетів зовнішньої політики Китаю (1949-2018 pp.). 2019. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/handle/12345/2701> (дата звернення: 20.09.2022).

Додаток 2

Критерії оцінювання переддипломного семінару

№	Критерій	Максимальна кількість балів
1.	Знання правил написання та оформлення кваліфікаційної роботи, у тому числі науково-довідкового апарату	30
2.	Виступ з науковою доповіддю за темою кваліфікаційного дослідження. Виступ оцінюється за такими критеріями:	40
	<i>2.1. Обґрунтування актуальності і новизни дослідження</i>	5
	<i>2.2. Аналіз джерел та літератури</i>	10
	<i>2.3. Знання і використання сучасної літератури з теми, у тому числі зарубіжної</i>	5
	<i>2.4. Обґрунтування методології та методів дослідження</i>	5
	<i>2.5. Науковість доповіді</i>	5
	<i>2.6. Структурованість доповіді, логічність у викладенні матеріалу</i>	3
	<i>2.7. Культура мови</i>	2
3.	Участь у рецензуванні наукових доповідей під час переддипломного семінару	20
4.	Підготовка мультимедійної презентації, виконання інших завдань переддипломного семінару	10

*Затверджено Методичною комісією історичного факультету,
протокол № 6 від 10 лютого 2017 р.*

Додаток 3

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Історичний факультет

Кафедра _____

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри

_____ (ім'я, прізвище)

_____ (підпис)

«__» _____ 202_ року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ**

здобувача _____ рівня вищої освіти
(першого (бакалаврського) / другого (магістерського))

_____ (прізвище, ім'я, по батькові здобувача)

Спеціальність (спеціалізація) 032 «історія та археологія»

Освітня програма _____
(назва освітньої програми)

1. Тема роботи: _____

керівник роботи _____

_____ (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по Університету від «__» _____ 202_ року,
№ _____

2. Строк подання здобувачем роботи: «__» _____ 202_ року

3. Вихідні дані до роботи: _____

4. Перелік питань, які потрібно розробити:

1) _____

2) _____

3) _____

5. План роботи

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.			
2.			
3.			

6. Дата видачі завдання: «__» _____ 202_ року

Здобувач вищої освіти _____
(підпис) (ім'я, прізвище)

Керівник роботи _____
(підпис) (ім'я, прізвище)

Зразок оформлення титульної сторінки дипломної роботи

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Історичний факультет

Кафедра _____

До захисту допущено

кафедрою _____ протокол № _____ від _____

завідувач кафедри _____

(підпис)

(ім'я, прізвище)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

здобувача _____ рівня вищої освіти
(першого (бакалаврського) / другого (магістерського))

_____ (тема роботи)

Спеціальність (спеціалізація) 032 «історія та археологія»

Освітня програма «історія та археологія»

Здобувач _____
(підпис) (ім'я, прізвище)

Науковий керівник _____
(підпис) (ім'я, прізвище)

**Критерії оцінювання
дипломної роботи бакалавра**

№	Критерій	Максимальна кількість балів
	Оцінка роботи, що рекомендована кафедрою*	80
1.	Виконання затвердженого кафедрою календарного плану роботи над дипломним дослідженням	5
2.	Репрезентативність історіографічної та джерельної бази дослідження <ul style="list-style-type: none"> – історіографічна база – джерельна база – знання і використання сучасної літератури з теми – у тому числі іноземною мовою 	5 5 3 2 разом – 15
3.	Аналіз джерел та літератури <ul style="list-style-type: none"> – аналіз джерел – історіографічний аналіз 	5 5 разом – 10
4.	Структурованість матеріалу роботи, у тому числі вступу	5
5.	Наукова новизна <ul style="list-style-type: none"> – новизна в постановці теми, проблеми – новизна в аналізі джерел – новаторство у висновках 	4 3 3 разом – 10
6.	Стилістика, орфографія, пунктуація, оформлення тексту роботи	5
7.	Ступінь висвітлення теми	15
8.	Аргументованість і повнота висновків	5
9.	Оформлення науково-довідкового апарату	5
10.	Апробація результатів дослідження <ul style="list-style-type: none"> – участь у наукових конференціях, що проводилися в університеті, виступи на засіданнях наукових гуртків – участь у наукових конференціях, що проводилися за межами університету – наявність наукових публікацій (примірники або ксерокопії додаються) 	1 2 2 разом – 5

	Оцінка за захист	20
1.	Презентація (захист) роботи: <ul style="list-style-type: none"> – дотримання регламенту – наочність, у тому числі мультимедійна презентація – логічність у викладенні матеріалу, висновки, що презентують власний внесок у розробку проблеми 	2 5 3 разом – 10
2.	Відповідь на запитання: <ul style="list-style-type: none"> – володіння матеріалом – конкретність – аргументованість – культура мови 	4 2 2 2 разом – 10

* Атестаційна комісія має право коригувати оцінку кафедри

Критерії оцінювання дипломної роботи магістра

№	Критерій	Максимальна кількість балів
	Оцінка роботи, що рекомендована кафедрою*	80
1.	Виконання затвердженого кафедрою календарного плану роботи над дипломним дослідженням	5
2.	Репрезентативність історіографічної та джерельної бази дослідження <ul style="list-style-type: none"> – історіографічна база – джерельна база – знання і використання сучасної літератури з теми – у тому числі зарубіжної (іноземною мовою) 	3 3 2 2 разом – 10
3.	Аналіз джерел та літератури, обґрунтування методології та методів дослідження <ul style="list-style-type: none"> – аналіз джерел – історіографічний аналіз – обґрунтування методології та методів дослідження 	5 5 5 разом – 15
4.	Структурованість матеріалу роботи, у тому числі вступу	5
5.	Наукова новизна <ul style="list-style-type: none"> – новизна в постановці теми, проблеми – новизна в аналізі джерел – новаторство у висновках – новаторство в методах дослідження 	3 5 5 2 разом – 15
6.	Стилістика, орфографія, пунктуація, оформлення тексту роботи	5
7.	Ступінь висвітлення теми	10
8.	Аргументованість і повнота висновків	5
9.	Оформлення науково-довідкового апарату	5

10.	Апробація результатів дослідження – участь у наукових конференціях, що проводилися в університеті, виступи на засіданнях наукових гуртків – участь у наукових конференціях, що проводилися за межами університету – наявність наукових публікацій (примірники або ксерокопії додаються)	1 2 2 разом –5
Оцінка за захист		20
1.	Презентація (захист) роботи: – дотримання регламенту – наочність, у тому числі мультимедійна презентація – структурованість доповіді, логічність у викладенні матеріалу, – висновки, що презентують власний внесок у розробку проблеми	1 5 2 2 разом – 10
2.	Відповідь на запитання: – володіння матеріалом – конкретність – аргументованість – культура мови	4 2 2 2 разом – 10

---

* Атестаційна комісія має право коригувати оцінку кафедри

Допоміжна література

Добронравова І. С., Сидоренко Л. І. Філософія та методологія науки: підручник. Київ: Київський університет, 2008. 223 с.

Еко У. Як написати дипломну роботу: Гуманітарні науки. Тернопіль: Мандрівець, 2007. 224 с.

Кваліфікаційна робота : методичні вказівки з написання та оформлення для здобувачів вищої освіти [Електронне видання] / уклад. Б. В. Самородов, О. М. Головка, І. К. Журавльова, С. В. Єльцов. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2026. – (PDF 12 с.) URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/items/a2924b10-ea2a-4294-9741-5901356a3d24>

Кушнарєнко Н. М., Удалова В. К. Наукова обробка документів: Підручник. Київ: Знання, 2006. 331 с.

Основи наукових досліджень. Навчальний посібник / В. С. Марцин, Н. Г. Міценко, О. А. Даниленко та ін. Львів: Ромус-Поліграф, 2002. 128 с. URL: <http://www.infolibrary.com.ua/books-book-162.html>

Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посібник / за ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. С. 5-105.

Романчиков В. І. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. URL: http://dmeti.dp.ua/file/kdoczn_10892.pdf

Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень: Підручник. Київ: Знання, 2007. 317 с.

Цехмістова Г. С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. Київ: Слово, 2004. 240 с. URL: <http://www.imath.kiev.ua/~golub/ref/tsekhmistrova.pdf>

Янг Е., Куїнн Л. Як вивчати аналітичний документ у галузі державної політики: Практичний посібник для радників з державної політики у Центральній Європі. Київ: К.І.С., 2003. 120 с.